

Ражо ва хавфнинг фойдалари | Тазкия дарслари (247-дарс)

ТАЗКИЯ
247-ДАРС

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф роҳимаҳуллоҳнинг «Тасаввуф ҳақида тасаввур», «Рухий тарбия» 1-2-3-жузи ва «Хислатли ҳикматлар шарҳи» 1-2-3-4-5-жузи китоблари асосида бериб борилади. Мавзуларнинг тўлиқ матни билан танишиш учун китобнинг ўзига мурожаат этиш тавсия этилади.

19:00 / 16.09.2023 1383

1. Ражо банданинг ўз Роббига нисбатан қуллигини ва Ундан сўрайдиган ҳожатини изҳор қилишидир.
2. Ражо банданинг ўз Роббидан эҳсон кутиши ва Унинг фазлидан кўз очиб-юмгунча ҳам беҳожат бўла олмаслигини ҳис қилишидир.
3. Ражо банда учун Аллоҳ томон юришида карвонбошидир. Ражо бўлмаса, ҳеч ким юра олмасди.
4. Ражо бандани муҳаббат остонасига келтиради. Банданинг ражоси қанча кучли бўлса, унинг ражо қилган нарсаси шунча кўп рўёбга чиқади ва Аллоҳ таолога муҳаббати ва шукри шунча зиёда бўлади.
5. Ражо бандани энг олий мақомларга кўтаради. Бу шукр мақомидир. Шукр мақоми бандаликнинг хулосасидир. Банданинг ражо қилган нарсаси ҳосил бўлса, шукри ҳам юзага чиқади.

Исломий адабиёт ҳамда «хавф» ва «ражо» сўзлари одатда бирга зикр қилинадиган бўлиб қолган. Чунки бу икки нарсa ўзарo бир-бирига боғлиқдир.

Имом Ғаззолий раҳматуллоҳи алайҳи:

«Ражо ва хавф муқарраблар барча мақомларга учиб борадиган икки қанотдир. Иккиси охират йўлидаги қийин довларни ошиб ўтишдаги уловдир», деганлар.

Ражо солиқларнинг мақомларидан ва толибларнинг ҳолларидан саналади.

Агар сифат собит бўлиб туриб қолса, «мақом» деб аталади. Агар вақтинчалик ва тез заволга учрайдиган бўлса, бундай сифат «ҳол» дейилади.

Ражо ҳол, илм ва амалнинг қўшилишидан иборатдир. Илм самарасидан ҳол пайдо бўладиган сабабдир. Ҳол эса амални тақозо қилади. Мазкур уч нарсанинг жамланиши ражодир.

Бандага учрайдиган яхшилик ва ёмонлик ўтган, ҳозирги ва келаси замонда бўлади.

Ўтган замондаги нарса хотирага келса, «эслаш» бўлади.

Ҳозирги замондаги нарса хотирага келса «идрок», «вужд» ва «завқ» бўлади.

Келаси замондаги нарса хотирага келса ва қалбга ғолиб бўлса, «интизор» ва «кутиш» деб аталади.

Агар интизор бўлинаётган нарса ёмон бўлса, ундан қалбда алам пайдо бўлади ҳамда у «хавф» деб номланади.

Агар интизор бўлинаётган нарса яхши бўлса, ундан қалбда лаззат ҳамда роҳат пайдо бўлади ва мазкур ҳолат «ражо» деб номланади.

Бас, ражо қалбнинг ўзи яхши кўрган нарсасига интизор бўлишидир. Бунда мазкур интизор бўлинаётган яхшиликнинг сабаби бўлиши шартдир.

Хавф Аллоҳ таоло билан банда орасидаги тизгиндир. Агар банданинг тизгини узилса, ҳалок бўлади.

Яҳё ибн Муъозга:

«Эртага одамларнинг энг омондагиси ким?» дейилганда, «Бугун хавфи шиддатлиси», деб жавоб берган.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, хавфнинг мадҳида келган ҳар бир нарса ражонинг ҳам мадҳидир. Ва акси ҳам тўғридир. Чунки бу икки нарса бир-

бири билан чамбарчас боғлиқдир. Ҳар бир кимса ўзига маҳбуб бўлган нарсани ражо (умид) қилиш билан бирга, ундан маҳрум бўлишдан хавфсираб ҳам туради.

Бас, хавф ва ражо бир-бирига боғлиқдир ва бир-биридан ажраши мумкин эмас. Фақат баъзи ҳолларда бири иккинчисидан ғолиб бўлиши мумкин. Қалб бири билан машғул бўлиб, бошқасидан вақтинчалик ғофил бўлиши ҳам мумкин. Аммо уларнинг иккиси бир-биридан бутунлай ажраши мумкин эмас.

Бу ҳақиқат Қуръони Каримда ҳам ўз аксини топган.

Аллоҳ таоло Анбиё сурасида марҳамат қилиб айтади:

رَغْبًا وَيَدْعُونَنَا الْخَيْرَاتِ فِي يُسْرِعُونَ كَانُوا إِنَّهُمْ

خَشِعِينَ لَنَا وَكَانُوا وَرَهْبًا ٩٠

«Албатта, улар яхшиликларга шошилишар эди ва Бизга рағбат ила ва қўрқиб дуо қилишар эди» (90-оят).

Уларнинг дуолари ғофиллик ёки шуурсиз эмас эди. Балки улар чин дилдан, ихлос билан, қўрққан ҳолларида дуо қилардилар.

Аллоҳ таоло Сажда сурасида шундай деб марҳамат қилади:

وَطَمَعًا خَوْفًا رَبَّهُمْ يَدْعُونَ الْمَضَاجِعَ عَنِ جُنُوبِهِمْ نَتَجَافَى

يُنْفِقُونَ رِزْقَهُمْ وَمِمَّا ۱۶

«Ёнбошлари ётар жойдан йироқ бўлур. Роббларига қўрқув ва умидворлик ила дуо қилурлар ва ўзларига ризқ қилиб берган нарсаларимиздан нафақа қилурлар» (16-оят).

Бу ерда Аллоҳ таолонинг оятларига ҳақиқий иймон келтирган одамлар хос сифатлари билан ажралиб туришлари эслатилмоқда.

«Ёнбошлари ётар жойдан йироқ бўлур».

Мазкур мўмин бандалар кечалари бедор бўлиб, иссиқ жойларини тарк этиб, таҳажжуд намози ўқиб, ибодат қилурлар.

«...Роббларига қўрқув ва умидворлик ила дуо қилурлар...»

Улар доимо масъулиятни сезиб турадиган ва Аллоҳ таолонинг раҳматидан ноумид бўлмайдиган кишилардир. Мўмин бандалар ҳар доим Аллоҳ таолонинг азобидан қўрқиб ва Унинг раҳматидан умид этиб, дуода бўладилар.

«...ва ўзларига ризқ қилиб берган нарсаларимиздан нафақа қилурлар».

Яъни, фақат маънавий ва жисмоний эмас, балки молиявий ибодат ҳам қиладилар.

«Руҳий тарбия» китобининг 2-жузи асосида тайёрланди

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2021 йил 14 апрелдаги 03-07/2439-рақамли хулосаси асосида чоп этилган.

